

Historisch-demografisch onderzoek van Wevelgem, 1754-1796

De historische demografie, die de bevolking van het verleden in haar omvang, samenstelling en ontwikkeling zo nauwkeurig mogelijk observeert en bestudeert, kent sinds de Tweede Wereldoorlog een toenemend succes. De methode van de gezinsreconstructie, ontwikkeld door Henry en Fleury, laat de onderzoekers toe dieper door te dringen in de demografische systemen die de bevolkingsgroepen in hun greep houden. De toenemende belangstelling voor de historische demografie kadert in een diepe interesse voor het leven en het verleden van de gewone man, en van de massa. Kwantitatieve methoden en technieken, statistische bewerkingen, modellen en theoretische concepten worden hierbij in grote mate aangewend. Vanaf de jaren 1970 zochten de historici aansluiting bij andere wetenschappen, waardoor nieuwe onderzoeksterreinen ontgonnen werden. Het interdisciplinaire karakter van de historische demografie vond er zijn oorsprong. In Vlaanderen werd de methode van de gezinsreconstructie onder de krachtige impuls van de Gentse sociaal-economische school gepropageerd. Ook aan de K.U.Leuven en de KULAK vond de methode geleidelijk ingang, wat resulteerde in een aantal licentiaatsverhandelingen.

De historische demografie kan slechts via lokaal en regionaal onderzoek vooruitgang boeken. Vanuit deze visie menen we dan ook te kunnen stellen dat onze studie over Wevelgem ook een bijdrage kan betekenen voor de kennis van een ruim gebied eromheen. Na een sociaal-economisch onderzoek blijkt dat het demografisch patroon, dat in onze studie tot uiting is gekomen, representatief kan zijn voor

Zuidwest-Vlaanderen.¹ Naast deze verhandeling over Wevelgem werden in 1998 nog twee andere studies over een West- Vlaamse parochie afgerond aan de Leuvense universiteit. Michaël Delange bestudeerde Oostrozebeke tijdens de periode 1729–1797²; Caroline Steelant spitste zich toe op de studie van de bevolking van Harelbeke (1740–1789)³. Deze drie studies samen schetsen een relatief helder, nauwkeurig en betrouwbaar beeld van de evolutie van de demografische componenten in de regio Zuidwest-Vlaanderen. Daarmee kunnen meteen ook de beperkte grenzen van de eigen parochie overschreden worden, en kan de blik op het historisch-demografisch gebeuren verruimd worden. We hadden enkel de bedoeling een stevige bouwsteen aan te reiken, niet om deze synthese zelf te schrijven. 1998 bleek echter een vruchtbaar jaar waar het demografische studies betreft; ook aan de universiteit van Gent werd een gelijkaardige studie afgerond⁴. Deze studie had de gemeente Petegem-aan-de-Schelde tot voorwerp.

Voor een studie van een populatie gedurende de Nieuwe Tijd vormen de parochieregisters ongetwijfeld de voornaamste bron; ze bergen een schat aan informatie. Na een langdurig en uitgebreid onderzoek ervan kunnen een aantal historisch-demografische componenten worden besproken. Na het doorvoeren van de arbeidsintensieve en tijdrovende methode van de gezinsreconstructie kan het onderzoeksveld nog breder opengetrokken worden.

-
- 1 Deze bijdrage is een samenvatting van V. Kerckhove, *Wevelgem 1754-1796. Bijdrage tot de historisch-demografische analyse van Zuidwest-Vlaanderen*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U. Leuven), Leuven, 1998. Met dank aan prof. em. dr. M. Cloet voor het wekken van de interesse voor het onderzoeksobject in het college 'Heuristiek en Oefeningen Nieuwe Tijd' in de tweede kandidatuur en aan prof. dr. L. Van Buyten voor de deskundige begeleiding bij het opstellen van de verhandeling.
 - 2 M. Delange, *Oostrozebeke (1729-1797). Een historisch-demografische analyse van een dorp op het West-Vlaamse platteland tijdens de achttiende eeuw* (Licentiaatsverhandeling K.U. Leuven), Leuven, 1998, na gedeeltelijke herwerking gepubliceerd met dezelfde titel in de reeks van het *Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis*, nr.119, Leuven, 1998, 224 p.
 - 3 C. Steelant, *Harelbeke 1740-1789. Bijdrage tot de historisch-demografische analyse van Zuidwest-Vlaanderen*, (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U. Leuven), Leuven, 1998.
 - 4 D. Paemelaere, *Een historisch-demografische studie van een Zuidoost-Vlaamse gemeente: Petegem a./d. Schelde (1700-1930)*, (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling U.G.), Gent, 1998.

De te bestuderen periode werd noodgedwongen beperkt tot 43 jaar. Bij het vooronderzoek meenden we via inventarissen te mogen vaststellen dat het nodige bronnenmateriaal voor een uitgebreid onderzoek aanwezig was in het Rijksarchief te Kortrijk. Dit bleek naderhand echter niet het geval te zijn; enkel de doopregisters gingen effectief terug tot 1648, zij het dan wel in erg beperkte mate; de huwelijks- en overlijdensregisters waren slechts bewaard vanaf 1754, het beginjaar, bijgevolg, van ons onderzoek. Vanaf 1797 moesten de parochiale registers plaats ruimen voor de registers van de burgerlijke stand, wat ons deed besluiten 1796 als eindpunt te beschouwen.

Algemene inleiding

Van oudsher behoorde Wevelgem tot de kasselrij Kortrijk, en was daarbij ondergebracht in de roede van Menen. De politieke ontwikkelingen vanaf de tweede helft van de 17de eeuw zorgden echter voor grote veranderingen : de roede van Menen bleef tot 1713 onder Franse heerschappij. Nadien bleef het gebied een afzonderlijk district en dit tot de Franse Revolutie. De parochie, behorend tot de dekenij Menen, maakte tot 1801 deel uit van het bisdom Doornik, daarna ging ze over naar Gent en sinds 1834 ressorteert ze onder het bisdom Brugge.

Wevelgem was hoofdzakelijk een agrarische plattelandsgemeente, maar de textielnijverheid mag zeker niet onderschat worden. De vlansnijverheid kende er een grote bloei, de Leie heeft daarbij zeker een cruciale rol gespeeld. Tegen de talrijke verboden in, maakte men immers dankbaar gebruik van het stromende water voor het roten.

Sedert 1977 is Wevelgem (1398 ha) de pilootgemeente in de fusie met Gullegem en Moorsele.

Voor ons onderzoek naar de bevolkingsevolutie en de demografische gedragspatronen van de Wevelgemse bevolking baseren we ons op kerkelijke bronnen. De Wevelgemse parochieregisters zijn volledig bewaard voor de periode 1754-1796, fragmentarisch bijgehouden doopregisters vanaf 1648 zijn eveneens bewaard, maar werden niet in beschouwing genomen bij ons onderzoek. De bijgehouden registers verschaffen ons evenwel heel wat informatie. Over het algemeen werden de registers heel nauwkeurig bijgehouden, de bronnen waren

vaak van zeer goede, maar toch niet ideale kwaliteit. Vooral in de overlijdensregisters bleken enkele tekortkomingen te zitten; de periode 1764-1778 toont een duidelijke onderregistratie van de zuigelingensterfte. Dat heeft er ons toe aangezet voor deze periode te werken op basis van cijferreeksen die we zelf reconstrueerden.

Op basis van de gegevens uit de doop-, huwelijks- en begrafenisakten werd de methode van de gezinsreconstructie doorgevoerd. Deze methode, ontwikkeld door Louis Henry, steunt op het volgende principe : op basis van parochieregisters worden gezinsverbanden in een bepaalde plaats gereconstrueerd en dit door alle gegevens uit alle registers te verzamelen en met elkaar in verband te brengen. Deze methode laat toe nieuwe gegevens aan het licht te brengen : het patroon van trouwen en kinderen krijgen, de tijd van huwen en sterven, de levensduur... Hoewel de methode oorspronkelijk volledig manueel werd doorgevoerd, hebben wij gebruik gemaakt van de computer : de afzonderlijke akten werden ingevoerd in PRO-GEN, een genealogieprogramma⁵. Alle persoonsgegevens uit de huwelijksakten werden ingevoerd in persoonsbladen, waarna de diverse persoonsbladen aan elkaar gelinkt werden via een relatieblad. Vervolgens werden andere persoonsgegevens uit doop- en overlijdensakten aangevuld op de persoonsbladen. Als laatste stap in dit proces werden de kinderen in het gezin ingepast, dit gebeurde in eerste instantie via de doopakten. Wanneer de identiteit met volledige zekerheid kon vastgesteld worden, werden ook gegevens uit huwelijks- en overlijdensakten aangevuld. Via deze methode bekwamen we een totaal van 525 MA-fiches (huwelijksdatum en vermoedelijk alle geboorten gekend) en 352 MB-fiches (huwelijksdatum gekend, maar vermoedelijk niet alle geboorten). De meest bruikbare fiches (MA I en MA II) maakten samen slechts 7.45% of 100 fiches. Dit geringe aantal brengt ons inziens de representativiteit van de resultaten geenszins in het gedrang, aangezien heel wat bewerkingen op nog meerdere andere categorieën werden toegepast.

5 Voor meer informatie over dit programma, zie: A. Holla, *Stamboonderzoek. Genealogie en de PC*, Soest, 1994.
<http://www.pi.net/~progen/home.html> : op deze site is informatie over het programma en de gebruikersgroepen te vinden, maar er kan eveneens een demo-versie afgehaald worden.

Analytisch onderzoek van de bevolkingsevolutie en gedragspatronen in Wevelgem 1754-1796

Zodra de parochieregisters bestudeerd en uitgeplozen zijn, kan het eigenlijke demografische onderzoek een aanvang nemen. De fiches liggen bij de aanvang van deze analyse nog in chronologische volgorde, wat de mogelijkheid biedt om de typische demografische fenomenen in hun chronologisch verloop te onderzoeken.

In de eerste plaats wordt er onderzoek verricht naar de trendbeveging en de seizoensfluctuaties. Daarnaast kan ook de eventuele correlatie tussen de overlijdens en de prijzevoluties van de granen bekeken worden. Als hoofddoel van de historische demografie ziet men namelijk soms het blootleggen van het verband tussen de economische en demografische ontwikkelingen.⁶ Verder gaat ook aandacht uit naar de geslachtsverhouding bij de geboorte, de graad van onwettigheid, de alfabetisatiegraad van de bevolking, het natuurlijk accres en de bevolkingsomvang.

Door een sterke onderregistratie van de zuigelingen- en kindersterfte voor de periode 1764-1778 zagen wij ons genoodzaakt de cijfers in de mate van het mogelijke wat realistischer te maken. We gingen er daarbij vanuit dat de kinderen die in het overlijdensregister vaak aangeduid werden als *infans* ongeveer de helft van het totaal aantal overlijdens in een jaar uitmaakten.⁷ Vanuit deze opvatting werden de cijfers aangepast, wat ons ongetwijfeld een beeld biedt dat de werkelijkheid beter benadert, maar dat zeker niet als exacte historische werkelijkheid mag beschouwd worden. Deze cijferreeksen werden bij heel wat verdere bewerkingen als basis gebruikt; telkens is deze persoonlijke ingreep bij het eindresultaat van belang. Naar onze eigen mening kan deze operatie vooral op het vlak van de studie van de mortaliteitscrisissen niet als toereikend beschouwd worden; crisissen die in grote mate hun weerslag vinden in een sterke mortaliteit onder zuigelingen en kinderen, konden wij op deze manier niet ach-

6 A.M. Van der Woude, *De historische demografie in de ontwikkeling van de geschiedwetenschap*, in : Theoretische en methodologische aspecten van de economische en sociale geschiedenis, Den Haag, 1979, I, 193-197.

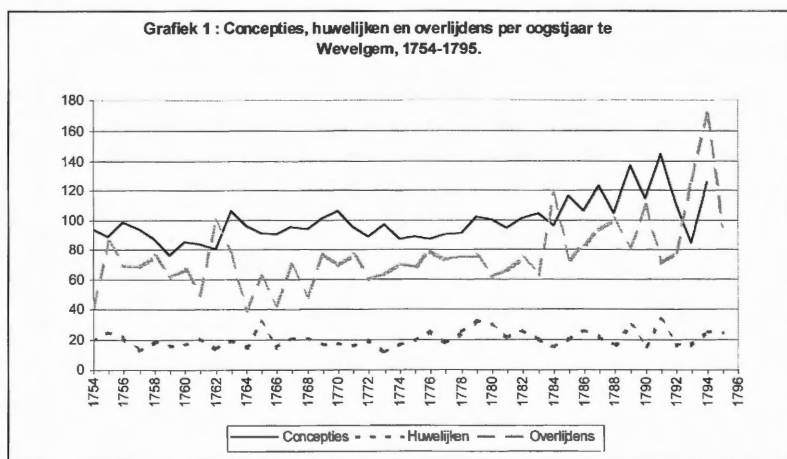
7 D. Dalle, *De bevolking in de stad Veurne in de 17-18 eeuw*, Handelingen van het Historisch Genootschap, CVI (1969) 96.

In de tweede helft van de achttiende eeuw schommelde het percentage rond 50.

terhalen, wat misschien wel het ontbreken van crisissen in de betreffende periode kan verklaren.

De trendbeweging

Gemiddeld telde Wevelgem tijdens de bestudeerde periode jaarlijks 98 geboorten, 21 huwelijken en 78 overlijdens (het aantal overlijdens berust hier echter niet op directe gegevens, aangezien we zelf door berekeningen probeerden de te sterke onderregistratie min of meer te overbruggen). De jaarlijkse schommelingen tonen aan dat voorspoedige perioden afgewisseld werden met crisisperioden, die vooral tot uiting kwamen in een verhoogde sterfte. Eventueel liet de crisis ook sporen na op het vlak van de nataliteit en de nuptialiteit. Hierbij kunnen we echter wel opmerken dat in de tweede helft van de 18de eeuw de crisissen lang niet meer zo sterk en overheersend waren als tijdens de 17de eeuw. De invloed die er van uitging, was integendeel eerder gering. Tijdens de bestudeerde periode kwam slechts één zware crisis de demografische orde flink verstoren; met name 1794 was gekenmerkt door een zware sterfte. Een sterke epidemie van dysenterie, vermoedelijk verspreid door de militaire gebeurtenissen, eiste tal van slachtoffers. De andere crisissen die we konden ontdekken, waren eerder zwak. We hebben geen zekerheid over de oorzaak van de verhoogde sterfte in 1755, 1762 en 1784.

Vermoedelijk moet ook hier gezocht worden naar één of andere epidemie, die eventueel vrij spel kreeg door de verzwakte toestand waarin heel wat mensen zich bevonden na jaren van misoogst.

De seizoenschommelingen

Concepties, huwelijken en overlijdens volgden elk hun eigen ritme volgens het verloop van de seizoenen en onder invloed van kerkelijke en sociaal-economische factoren.

Bij het onderzoek naar de seizoenschommelingen van de huwelijken bleek mei de absolute topmaand te zijn. Het kerkelijke verbod om een huwelijk aan te gaan tijdens de advent en de vasten werd strikt opgevolgd door de Wevelgemse bevolking. Slechts 1.67 % van alle huwelijken werden in de maanden maart (vasten) of december (advent) afgesloten. Naast mei bleken ook januari, februari en november favoriete maanden te zijn om in het huwelijksbootje te stappen. Niet toevallig waren dit net de maanden die aan de verboden periodes voorafgingen. Tijdens de oogst daarentegen, een periode van drukke bezigheden en zware arbeid, nam de huwelijksfrequentie eerder af.

De meeste wettige concepties vonden plaats in de maanden april, mei en juni; dit hield in dat de geboorten meestal plaatshadden tussen januari en maart, dus tijdens de maanden waarin het werk niet de volledige aandacht opeiste.

Bij het onderzoek naar de overlijdens werd een onderscheid gemaakt tussen crisisjaren en niet-crisisjaren. In de laatste categorie was er een duidelijke concentratie van het aantal overlijdens in het voorjaar, in de zomermaanden lag de mortaliteitsgraad beduidend lager. Tijdens de crisisjaren deed zich een ander patroon voor, de overlijdens waren dan geconcentreerd in de zomermaanden; ook tijdens de wintermaanden deed zich een piek voor, wat vooral het gevolg zou zijn van typische winterziekten.

Tabel 1 : Seizoenschommelingen van de huwelijken 1754 – 1795

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1754-1768	95	96	12	148	282	86	76	91	119	76	107	12
1768-1782	105	74	4	86	226	86	90	132	117	94	183	4
1781-1795	119	139	25	78	285	108	90	79	90	54	131	0
1754-1795	113	101	14	104	259	95	90	93	104	83	138	5

Tabel 2 : Seizoenschommelingen van de concepties 1754-1795

concepties	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
geboorten	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1754-1768	135	128	117	97	97	87	68	75	93	99	101	104
1768-1782	122	131	112	97	92	95	75	80	106	95	87	110
1781-1795	115	129	102	103	92	83	73	95	95	100	103	111
1754-1795	123	132	108	102	94	85	72	86	98	97	95	109

Tabel 3 : Seizoenschommeling van de overlijdens
(buiten de crisisjaren) 1754-1795

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1754-1768	141	104	106	117	95	90	87	90	106	107	69	86
1768-1782	124	98	103	116	99	98	101	93	94	84	86	104
1781-1795	139	130	108	96	99	86	85	100	80	85	86	105
1754-1795	134	111	105	109	98	92	91	95	92	91	81	100

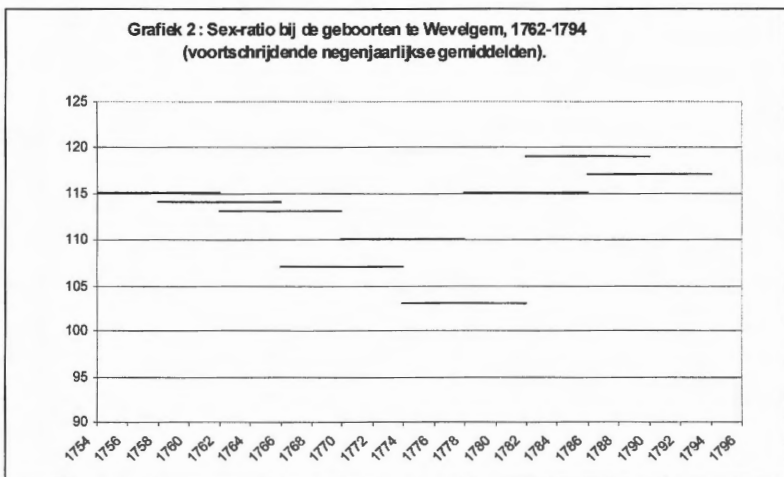
Tabel 4 : Seizoenschommelingen van de overlijdens
(crisisjaren) 1754-1795

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1754-1795	144	95	104	100	92	75	106	169	96	77	73	69

De evolutie van de geslachtsverhouding bij de geboorte (sex-ratio)

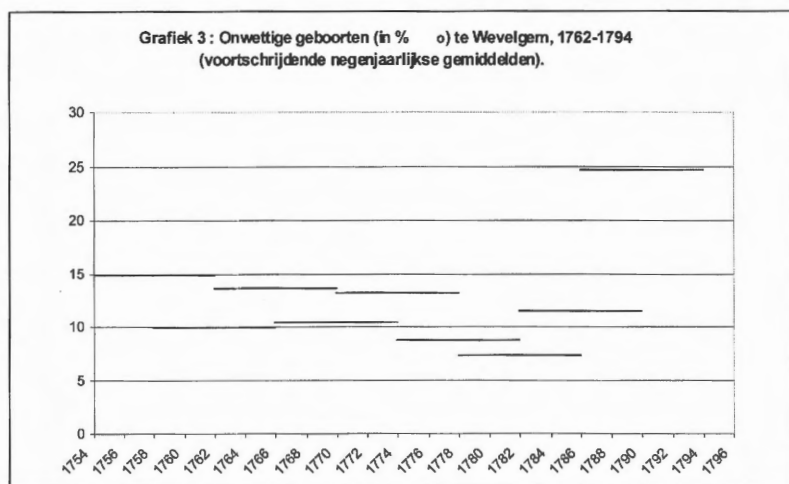
De geslachtsverhouding bij de geboorte, ook wel aangeduid als sex-ratio, week in Wevelgem niet af van het gewone patroon. Doorgaans worden meer jongens dan meisjes geboren, een waarde

van 105 jongens per 100 meisjes wordt daarbij als normaal beschouwd. In Wevelgem bedroeg de *sex-ratio* voor de volledige periode 113/100. Dit algemene cijfer maskeert echter grote schommelingen waarbij ook ettelijke jaren met een meisjesoverschot naar voren kwamen.

De evolutie van onwettige geboorten (illegitimi) en vondelingen

Bij het onderzoek naar de onwettigen kan een vertekening van het resultaat optreden, aangezien niet met zekerheid kon vastgesteld worden hoeveel aanstaande moeders de parochie verlieten om elders hun kind ter wereld te brengen. Over de volledige periode werden in Wevelgem 64 onwettige kinderen geboren. Gemiddeld waren 10 à 15 geboorten op 1000 onwettig; dit gemiddelde is echter slechts de neerslag van cijfers die schommelen tussen 7.27 en 24.6 per duizend. Naar het einde van de 18de eeuw toe kende de illegitimiteit een sterke toename, wat het resultaat zou zijn van diverse factoren. Deze sterkte stijging van de onwettigheid zou een verklaring kunnen vinden in religieus-morele (verzwakte kerkelijke controle), maatschappelijke (zwakkere positie van de vrouw) en sociaal-economische (toenemende pauperisatie) toestanden. In de bestudeerde periode werden in Wevelgem drie vondelingen aangetroffen.

Analfabetisme

De studie van de scholarisatiegraad werd op diverse manieren ondernomen. Allereerst richtten we onze aandacht op de echtelieden. Van de mannen zette gemiddeld 40 % zelf zijn naam, bij de vrouwen was dat aandeel beduidend lager (17 à 29 %). Er kon een duidelijk verband vastgesteld worden met de bevolkingsklasse waartoe de betrokken personen behoorden. Als we ook de getuigen bij het huwelijk in het onderzoek betrekken, merken we een opmerkelijk lager aandeel van vrouwen die zelf hun naam onder de akte zetten (14.02 %), bij de mannen lag het percentage bij de getuigen eerder in dezelfde grootte-orde (36.68 %) als bij de bruidegoms. Ook de doopakten verschaffen ons heel wat informatie inzake deze materie. Het onderzoek werd gevoerd op basis van alle beschikbare gegevens (vader, peter en meter); aangezien het aantal vaders dat kwam opdagen eerder gering was, hebben we besloten deze waarden te verrekenen met de gegevens voor de peters. De “mannelijke” alfabetiseringsgraad ligt hier gemiddeld op 37.93 %, de “vrouwelijke” op 23.15 %.⁸

8 Zie ook G. Algoet en C. Vandenbroecke, *Alfabetisme in Vlaanderen en inzonderheid in Zuidelijk Vlaanderen (einde 18de eeuw - ca. 1870*, in : *Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke”*, V (1977), 42-178.

Tabel 5 : Frequentie van de handtekeningen bij de echtelieden

	Mannen	Vrouwen
1779-1783	40,60	26,32
1784-1788	35,35	18,18
1789-1793	42,34	28,83
1794-1796	37,84	17,57
1779-1796	39,33	23,5

Tabel 6 : Frequentie van de handtekeningen in de doopakten

	Mannen			Vrouwen
	Vader	Peter	Totaal	Meter
1779 - 1783	33,96	41,26	39,01	21,89
1784 - 1788	83,33	38,16	39,20	23,68
1789 - 1793	77,78	35,46	36,07	23,04
1794 - 1796	100,00	35,86	36,73	24,48
1779 - 1796	39,66	37,71	37,93	23,15

Natuurlijk accres en bevolkingsomvang

Doorheen de gehele periode kende Wevelgem een gestage bevolkingstoename, evenwel af en toe onderbroken door een periode van geringe terugval. Het natuurlijk accres was meestal positief, slechts in jaren met sterk verhoogde sterfte (crisisjaren) overtrof het aantal overlijdens het aantal geboorten. De eigenlijke bevolkingsaantallen reconstrueerden we aan de hand van de geboorten- en overlijdensaantallen waarop twee verschillende coëfficiënten werden toegepast (30/40 en 25/35)⁹. Voor 1754 levert ons dat een totale bevolking van 1746 personen op, tegen 1796 is dat cijfer al opgelopen tot 3203. Dat is bijna een verdubbeling op 43 jaar tijd, waardoor de grote bevolkingstoename van de tweede helft van de 18de eeuw treffend geïllustreerd wordt.

9 Telkens werd het gemiddelde berekend van beide reeksen, waarna de gemiddelde waarden op basis van geboorten en overlijdens in aanmerking komen voor het opstellen van een totaal gemiddelde, wat we menen te kunnen beschouwen als een afspiegeling van de bevolkingsomvang.

Tabel 7 : Natuurlijk accres 1754-1796

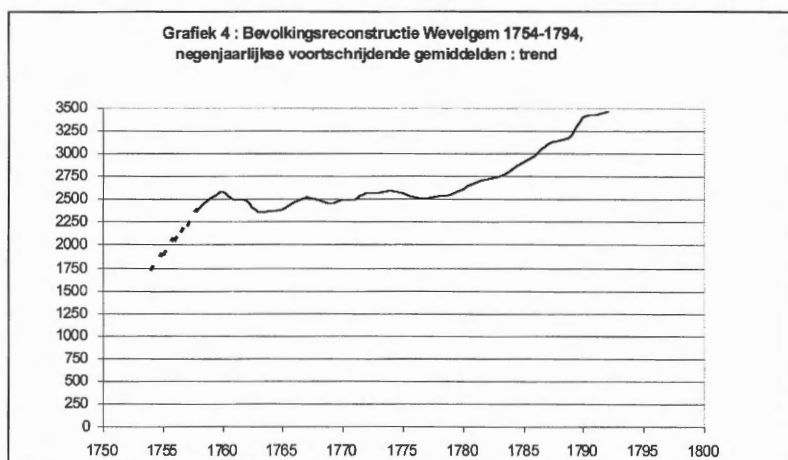
	geboorten	overlijdens	accres
1754 - 1759	548	391	157
1760 - 1764	425	354	71
1765 - 1769	474	256	218
1770 - 1774	494	352	142
1775 - 1779	446	364	82
1780 - 1784	486	347	139
1785 - 1789	529	456	73
1790 - 1796	796	755	41

De gezinsreconstructie

De gezinsreconstructie die hier doorgevoerd wordt, is volledig gebaseerd op de basisgegevens van de gezinsfiches.

Hoewel de registratie in de parochieregisters niet altijd even optimaal was, werd gebruik gemaakt van alle gegevens. In totaal bekwamen we 1343 gezinsfiches, waarvan er 466, iets meer dan een derde, behoren tot het type E (gezinnen waarvan de huwelijksdatum niet bekend is). De andere fiches behoren tot het type M, wat betekent dat de huwelijksdatum wel bekend is.

Grafiek 4 : Bevolkingsreconstructie Wevelgem 1754-1794,
negejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden : trend

Een verdere opdeling in categorieën is afhankelijk van de volledigheid van de gegevens¹⁰:

- type MA: gezinsfiches waarbij vermoedelijk alle geboorten gekend zijn.
- type MB: gezinsfiches waarbij vermoedelijk niet alle geboorten gekend zijn.

Beide types kunnen nog in zes klassen onderverdeeld worden:

I – II – III : begin en einde van het huwelijk gekend

IV – V – VI : begin van het huwelijk gekend, het einde niet

I en IV : geboortedatum van de vrouw exact gekend

II en V : geboortedatum van de vrouw approximatief gekend

III en VI : geboortedatum van de vrouw onbekend

Tabel 8 : Classificatie van de gezinsfiches 1754-1796

type	MA	%	MB	%	E	%
I	37	2,76	0	0,00		
II	63	4,69	3	0,22		
III	166	12,36	27	2,01		
IV	93	6,92	64	4,77		
V	2	0,15	6	0,45		
VI	164	12,21	252	18,76		
totaal	525	39,09	352	26,21	466	34,70

Het grootste deel van de onderstaand bewerkingen werd uit gevoerd op basis van de MA I- en MA II- fiches (100 in totaal); bij heel wat bewerkingen werden echter één of meerdere andere categorieën in het onderzoek geïntegreerd.

Nuptialiteit

Allereerst werd een blik geworpen op de leeftijd waarop men gemiddeld voor het eerst in het huwelijksbootje stapte. Onderzoek

10 J. Dupâquier, *Introduction à la démographie historique*, Parijs, 1974, 69-70 ; ID., *Pour la démographie historique*, Parijs, 1984, 104-105.

op basis van exacte cijfers levert ons de leeftijd van 24.5 jaar op voor de vrouwen en 26 jaar voor de mannen. Op basis van benaderende waarden lag deze gemiddelde leeftijd hoger: 27 jaar bij de vrouwen en 32 bij de mannen. Het hoog houden van de huwelijksleeftijd wordt gezien als een regulator voor het kinderaantal.

Ruim 80 % van de vrouwen stapte in het huwelijksbootje vóór de leeftijd van 30 jaar, bij mannen was dit 70 %. Mannen trouwden beduidend later dan vrouwen. De leeftijdsverschillen tussen de huwelijkspartners waren echter meestal beperkt: 76 % van de huwelijken werd gesloten tussen partners die maximum vijf jaar in leeftijd verschillen.

Tabel 9 : Vrouwen : leeftijd bij eerste huwelijk 1754-1796

	Rekenkundig gemiddelde		Mediaan		Modus	
	exacte lft	approx lft	exacte lft	approx lft	exacte lft	approx lft
1754-1759		26,59		26	26 / 31	
1760-1769		27,00		26	26	
1770-1779	22,94	29,07	22	29	22 / 23	
1780-1789	24,04	33,33	24	29	24	
1790-1796	25,31	35,00	25	35	21 / 24	26
1750-1796	24,52	27,00	24	27	24	26

Tabel 10 : Mannen : leeftijd bij eerste huwelijk 1754-1796

	Rekenkundig gemiddelde		Mediaan		Modus	
	exacte lft	approx lft	exacte lft	approx lft	exacte lft	approx lft
1754-1759		31,24		31	28	
1760-1769		33,69		32	30	
1770-1779	22,71		23		22 / 23	
1780-1789	24,74	28,00	26	28	25	28
1790-1796	27,51	30,50	27	25 / 29		
1750-1796	26,06	31,97	26	31	25	28

Tabel 11 : Leeftijdsverschillen tussen beide huwelijkspartners bij een eerste huwelijk 1754-1796

Mannen	aantal	%
+ 20 jaar ouder	1	2
+ 15 jaar ouder	0	0
+ 10 jaar ouder	0	0
+ 5 jaar ouder	9	18
0-5 jaar ouder	26	52

0 - 5 jaar verschil 38 76

Vrouwen	aantal	%
0-5 jaar ouder	12	24
+ 5 jaar ouder	2	4
+ 10 jaar ouder	0	0
+ 15 jaar ouder	0	0
+ 20 jaar ouder	0	0

Bij de tweede huwelijken lag de leeftijd merkbaar hoger: bij mannen was dat gemiddeld 43 jaar, bij vrouwen 32 jaar.

De meeste echtverbintenissen werden gesloten tussen celibatairen (75.95 %), huwelijken tussen weduwen en weduwnaars vormden de kleinste categorie (3.45 %). De vrouwen hadden het iets moeilijker om een nieuwe huwelijkspartner te vinden dan mannen. 46.58 % van de mannen hertrouwde binnen het jaar na het overlijden van hun echtgenote, bij de weduwen was dit ongeveer 40 %. De kinderlast zou een rol gespeeld hebben bij het verschil in duur van het weduwschap.

De fecunditeit

Het onderzoek naar de fecunditeit is aan een aantal beperkingen onderworpen. De studie gebeurt enkel op basis van de vrouwelijke bevolking. Daarbij worden ook fysiologische grenzen in acht genomen (15 tot 49 jaar). Het onderzoek werd opgesplitst volgens leeftijdsklassen van 5 jaar. Bij de studie van de fecunditeit werd een onderscheid

gemaakt tussen algemene fecunditeit (wettige en onwettige geboorten) en specifieke of leeftijdsspecifieke fecunditeit (wat hier aan bod komt).

De relatie geboorten - huwelijken

De studie naar de fecunditeit werd in diverse facetten opgesplitst. In een eerste fase bekeken we de verhouding tussen de geboorten en de huwelijken. Deze relatie geeft aan dat tijdens de bestudeerde periode een Wevelgems gezin gemiddeld 4.30 à 5.10 kinderen telde. Dit gemiddelde schetst slechts een beperkt beeld van de reële vruchtbaarheidsgraad. Om deze te berekenen moeten ook factoren als de huwelijksleeftijd en de huwelijksduur, in rekening gebracht worden.

Tabel 12 : Relatie geboorten – huwelijken 1754-1796¹¹

	geboorten	huwelijken	relatie 1	relatie 2
1754-1759	536	119	4,50	
1760-1769	883	194	4,55	
1770-1779	941	195	4,83	5,14
1780-1789	1034	230	4,50	4,87
1790-1796	816	160	5,10	4,30

De fecunditeit volgens de gegevens van de gezinsfiches

Wanneer we de vruchtbaarheid per leeftijdsklasse bekijken, blijkt duidelijk dat deze coëfficiënt zijn maximale waarde bereikt in de leeftijdsklasse 20-24 jaar (0.602), waarna zich een gestage afname van de vruchtbaarheid doorzette, om aan de leeftijd van 45 jaar zo goed als onbestaand te worden (0.017). Toch blijft de vruchtbaarheidscoëfficiënt tussen 25 en 40 jaar vrij laag en berekend volgens de klassen 25-29 en 35-39 bijna constant, vooral volgens de MA I fiches. De grootste daling zet zich pas in rond het veertigste levensjaar.

11 Relatie 1: verhouding tussen wettige geboorten en huwelijken.

Relatie 2 : huwelijken uit voorgaande perioden worden in een aangepaste verhouding mee verrekend. Concreet betekent dit dat men de geboorten uit een bepaalde periode afzet tegenover 50% van de huwelijken uit diezelfde periode + 35% van de huwelijken uit de voorafgaande periode + 15% van de huwelijken uit de periode die daaraan voorafgaat.

Tabel 13: Vruchtbaarheidscoëfficiënten per leeftijdsklasse
1754-1796

MA I

Leeftijdsgroepen	Geboorten	Aantal jaren	Vruchtbaarheidscoëf.
15 - 19	0	0,0	0,000
20 - 24	11	17,5	0,629
25 - 29	33	70,0	0,471
30 - 34	25	57,0	0,439
35 - 39	11	24,5	0,449
40 - 44	1	5,0	0,200
45 - 49	0	3,0	0,000
totaal	81	177,0	0,458

MA I en MA II

Leeftijdsgroepen	Geboorten	Aantal jaren	Vruchtbaarheidscoëf.
15 - 19	0	0,0	0,000
20 - 24	31	51,5	0,602
25 - 29	90	185,0	0,486
30 - 34	91	218,0	0,417
35 - 39	63	163,5	0,385
40 - 44	22	88,0	0,250
45 - 49	1	59,0	0,017
totaal	298	765,0	0,390

Ook de huwelijksduur liet duidelijke sporen na; dit houdt nauw verband met het feit dat de natuurlijke vruchtbaarheid afneemt met de jaren. Tijdens de eerste vijf jaar huwelijk was de vruchtbaarheidscoëfficiënt 0.518, na 25 jaar huwelijk was die slechts 0.075.

Tabel 14 : Vruchtbaarheidscoëfficiënten volgens huwelijksduur
1754-1796

MA I

Huwelijksduur	Aantal geboorten	Aantal jaren	Vruchtbaarheidscoëf.
00-04 jaar	76	120,5	0,631
05-09 jaar	22	53	0,415
10-14 jaar	11	21	0,524
15-19 jaar	2	1,5	1,333
20-24 jaar	0	0	0,000
25-29 jaar	0	0	0,000
30-34 jaar	0	0	0,000
totaal	111	196	0,566

MA I en MA II

Huwelijksduur	Aantal geboorten	Aantal jaren	Vruchtbaarheidscoëf.
00-04 jaar	197	380	0,518
05-09 jaar	92	227	0,405
10-14 jaar	43	116	0,371
15-19 jaar	11	50,5	0,218
20-24 jaar	2	26,5	0,075
25-29 jaar	0	12	0,000
30-34 jaar	0	5	0,000
totaal	345	817	0,422

Een combinatie van beide factoren (vruchtbaarheid per leeftijds-klasse en volgens huwelijksleeftijd), wijst op een hoge vruchtbaarheid tijdens de eerste vijf jaren van het huwelijk, ongeacht de leeftijd waar- op men in de echt verbonden werd.

Tabel 15 : Vruchtbaarheidscoëfficiënten volgens de leeftijd bij het huwelijk 1754-1796

Huwelijksleeftijd	Leeftijdsklassen die de vrouwen doorlopen						
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
15-19	2,000	0,800	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
aantal jaren	1,5	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
aantal geboorten	3	2	0	0	0	0	0
20-24	0,000	0,639	0,512	0,377	0,356	0,154	0,000
aantal jaren	0,0	72	121	79,5	45	13	10
aantal geboorten	0	46	62	30	16	2	0
25-29	0,000	0,000	0,442	0,440	0,394	0,269	0,000
aantal jaren	0,0	0,0	99,5	116	66	26	14
aantal geboorten	0	0	44	51	26	7	0
30-34	0,000	0,000	0,000	0,494	0,379	0,370	0,000
aantal jaren	0,0	0,0	0,0	42,5	47,5	27	15
aantal geboorten	0	0	0	21	18	10	0
35-39	0,000	0,000	0,000	0,000	0,250	0,000	0,000
aantal jaren	0,0	0,0	0,0	0,0	16	14	8
aantal geboorten	0	0	0	0	4	0	0
40-44	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,250	0,125
aantal jaren	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8	8
aantal geboorten	0	0	0	0	0	2	1
45-49	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
aantal jaren	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6
aantal geboorten	0	0	0	0	0	0	0

Verspreiding van de contraceptie

Volgens de methode van Lachiver en Dupâquier werd een onderzoek gedaan naar het al dan niet voorkomen van contraceptieve praktijken. Ruim 80 % van de Wevelgemse gezinnen werd gekenmerkt door een kort of middellang interval, wat ons er toe doet besluiten dat contraceptieve gebruiken in Wevelgem bijna onbestaande moeten geweest zijn.

De gezinnen

Het nakomelingschap

Het onderzoek naar de gezinnen vingen we aan bij het nakomelingschap. Dit hypothetisch gemiddeld aantal kinderen dat zich zou voordoen indien de huwelijken niet voortijdig zouden verbroken worden, maakt ons duidelijk dat de Wevelgemse gezinnen na 20 jaar huwelijk gemiddeld 7.56 kinderen zouden gehad hebben. 2.59 kinderen zouden tijdens de eerste vijf huwelijksjaren geboren zijn, na 25 jaar huwelijk werden er gemiddeld nog slechts 0.38 kinderen op de wereld gezet.

Tabel 16 : Nakomelingschap te Wevelgem 1754-1796

	vruchtbaarheidscoëf.	nakomelingschap	
0 - 4 jaar	0,518	2,59	2,59
5 - 9 jaar	0,405	2,03	4,62
10 - 14 jaar	0,371	1,86	6,47
15 - 19 jaar	0,218	1,09	7,56
20 - 24 jaar	0,075	0,38	7,94
25 - 29 jaar	0,000	0,00	7,94

Kinderaantal bij volledige en voltooide gezinnen

In de volledige gezinnen (de vrouw haalde het einde van de vruchtbare periode) werden gemiddeld 7 kinderen geboren. Bij de voltooide gezinnen werden de gegevens opgesplitst naar de huwelijksleeftijd van de vrouw. Het aantal kinderen varieert er van 5 (15-19 jaar) tot 0.50 (35-39 jaar).

Tabel 17 : Kinderaantal bij volledige gezinnen volgens de huwelijksleeftijd 1754-1796

MA I en MA II

Aantal kinderen	49
Aantal vrouwen	7
Gemiddelde huwelijksleeftijd	29
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	7

Tabel 18 : Gemiddeld aantal kinderen per voltooid gezin overeenkomstig de huwelijksleeftijd 1754-1796

MA I en MA II

Huwelijksleeftijd	vrouwen	kinderen	gem. aant. kind.	gem. huw. leeftijd
15 - 19 jaar	1	5	5,00	18,00
20 - 24 jaar	34	142	4,18	22,38
25 - 29 jaar	33	113	3,42	26,73
30 - 34 jaar	11	30	2,73	31,18
35 - 39 jaar	6	3	0,50	36,83
40 - 44 jaar	2	3	1,50	41,00

Leeftijd van de vrouw bij de laatste bevalling

Bij de laatste bevalling was de vrouw gemiddeld 42.5 jaar; de gemiddelde periode waarin de vrouwen kinderen ter wereld brachten wordt aldus beperkt tot 18 jaar. We wijzen er op dat het hier gaat om een zeer beperkt aantal vrouwen: de toevalfactor is dus zeer groot.

Tabel 19 : Leeftijd van de vrouw bij de laatste bevalling
1754-1796

MA I en MA II

Leeftijd bij de laatste bevalling	Leeftijd van de vrouw bij het huwelijk				totaal
	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	
35 jaar					0
36 jaar					0
37 jaar					0
38 jaar					0
39 jaar		1			1
40 jaar					0
41 jaar					0
42 jaar		1		1	2
43 jaar	1		1		2
44 jaar			2		2
totaal	1	2	3	1	7
gem. leeftijd	43	40,5	43,67	42	42,43

Prenuptiale betrekkingen en buitenechtelijk gedrag

Het aantal prenuptialen (kinderen verwekt vóór maar geboren binnen het huwelijk) bedroeg gemiddeld tussen 21.54 % (7 maanden) en 28.86 % (8 maanden). Wanneer ook de onwettigen in het onderzoek worden betrokken, blijkt dat gemiddeld 30.58 % van de eerstgeborenen het gevolg is van een voorhuwelijkse conceptie; de onwettige geboorten maken daarvan 37.65 % uit. 43.4 % van de prenuptialen werd binnen de eerste drie huwelijksmaanden geboren¹².

12 In totaal werden er 106 prenuptialen geteld, ten opzichte van dit aantal werd 43.4 % (46 kinderen) geboren binnen de eerste drie huwelijksmaanden.

Tabel 20 : Frequentie van de prenuptialen 1754-1796

	0 - 7 m		0 - 8 m		gemid.		1ste geb.
	n	%	n	%	n	%	n
1754 - 1759	17	25,00	23	33,82	20	29,41	68
1760 - 1769	24	20,69	32	27,59	28	24,14	116
1770 - 1779	13	13,68	17	17,89	15	15,79	95
1780 - 1789	31	24,22	43	33,59	37	28,91	128
1790 - 1796	21	24,71	27	31,76	24	28,24	85
1754 - 1796	106	21,54	142	28,86	124	25,20	492

Tabel 21 : Buitenechtelijk gedrag 1754-1796

prenuptialen				onwet.	premar.	onwet.	0 - 3
0 - 3	4 - 5	6 - 7	som		gedrag	pren.+onw.	0 - 3 + onw.
46	34	26	106	64			
9,35%	6,91%	5,28%	21,54%	13,01%	30,58%	37,65%	41,82%

Geboorteinterval

Ruim de helft van de eerstgeborenen was binnen de eerste elf maanden huwelijk al op de wereld. Binnen de twee jaar is dit al 91%. Van de vrouwen die huwden tussen 25 en 29 jaar kreeg 57.58 % een kind tussen acht en elf maanden na de huwelijksdag, dit houdt verband met de hoge beginfecunditeit in deze groep.

Tabel 22 : Interval tussen huwelijk en eerste geboorte 1754-1796

Interval	aantal	%	cumul
0 - 1 maanden	8	1,63	
1 - 2 maanden	16	3,25	
2 - 3 maanden	10	2,03	
3 - 4 maanden	12	2,44	
4 - 5 maanden	23	4,67	
5 - 6 maanden	11	2,24	
6 - 7 maanden	9	1,83	
7 - 8 maanden	17	3,46	
0 - 8 maanden	106	21,54	21,54
8 - 9 maanden	36	7,32	28,86
9 - 10 maanden	84	17,07	45,93
10 - 11 maanden	62	12,60	58,54
11 - 12 maanden	37	7,52	66,06
13 - 24 maanden	125	25,41	91,46
+ 24 maanden	42	8,54	100,00

Tabel 23 : Frequentie van de geboorten tussen 8 en 11 maanden na het huwelijk volgens leeftijdsklassen 1754 - 1796

Leeftijdsklasse	15 - 19 jaar	20 - 24 jaar	25 - 29 jaar	jaar + 30 jaar
Aantal	5 / 9	31 / 78	38 / 66	9 / 28
%	55,56	39,74	57,58	32,14

Waar het gemiddelde bij het eerste interval slechts een goeie 15 maanden bedraagt, is dat bij het tweede interval al 23 maanden. Dit markante verschil vindt zijn oorsprong in de steriele periode van de vrouw na de bevalling en het uitblijven van de eisprong door het geven van borstvoeding.¹³ Voor de overige intervallen kan als alge-

13 C. Vandenbroeke, *Historische demografie*, Gent, [z.j.] 113; naar J. De Ridder, *Moerzeke 1710-1796. Een historisch-demografische analyse van een plattelandsparochie in Oost-Vlaanderen*, Leuven, 1986, 110.

mene tendens een vergroting, optredend volgens de rangorde van de geboorte, aangehaald worden. Waar het gemiddelde op slechts een beperkt aantal observaties steunt, is dit toenemend interval niet altijd even duidelijk waar te nemen.¹⁴

Tabel 24 : Interval tussen opeenvolgende geboorten 1754-1796

Normaal interval				Na overlijden			
Interval	Aantal	Gemid.	Mediaan	Interval	Aantal	Gemid.	Mediaan
1 - 2	248	23,9	23	1 - 2	157	18,6	18
2 - 3	192	27,2	26	2 - 3	148	21,1	21
3 - 4	149	28,4	26	3 - 4	134	24,8	23
4 - 5	119	28,2	28	4 - 5	112	22,5	21
5 - 6	88	32,5	30	5 - 6	89	25	22
6 - 7	68	30,4	27	6 - 7	73	23,6	22
7 - 8	38	28,2	25	7 - 8	54	22,1	22
8 - 9	17	24,1	22	8 - 9	40	24,1	23
9 - 10	9	25,8	25	9 - 10	19	22,9	20
10 - 11	6	24,2	23,5	10 - 11	10	18	15,5
11 - 12	4	22,3	22	11 - 12	8	28,4	24
12 - 13	2	22,5	22,5	12 - 13	3	21,7	23
13 - 14	1	35	35	13 - 14	1	14	14

14 A. Sauvy, *Théorie générale de la population. La vie des populations*, Parijs, 1966, 114-116.

Deze toename van het gemiddelde interval zou volgens Sauvy verband kunnen houden met het feit dat de termijn voor het terugkeren van de ovulatie -wat samenhangt met de borstvoeding- met de toenemende leeftijd zou vergroten.

Tabel 25 : Duur van het interval in normale toestand en na overlijden van een kind binnen het jaar 1754 - 1796

Kinderaantal	Gezinnen	Normaal	Gezinnen	Overleden
14	1	19,4	1	14
13	1	19,3	2	19
12	2	19,7	5	19,8
11	2	21,3	2	17,3
10	3	25,1	9	18,6
9	8	21,5	21	20,3
8	21	25,6	14	25,3
7	30	25,3	19	21,1
6	20	25,1	16	24,3
5	31	25,4	23	18,9
4	30	25	22	20,2
3	43	23,8	14	20
3 - 14	192	23,04	148	19,90

De mortaliteit

De mortaliteit tijdens de besproken periode was omvangrijk. Naargelang de leeftijd werd een opsplitsing gemaakt. Allereerst werd de kindersterfte behandeld, daartoe werd een sterftetafel opgemaakt. Hieruit bleek in de eerste plaats dat 224 % van de kinderen de leeftijd van 1 jaar niet haalde. Op basis van deze gegevens werden de sterftequotienten berekend. Een vergelijking van deze waarden met gegevens voor andere parochies, maakt duidelijk dat de zuigelingensterfte in Wevelgem eerder aan de hoge kant was.

Tabel 26 : Sterftetafel 1754 – 1796

leeftijd	S_x^{15}	$dx(x+1)^{16}$	$qx(x+1)^{17}$
0	1000	224 ‰	224 ‰
1	776	68	88
2	708	33	47
3	674	26	38
4	649	17	26
5	632	13	21
6	619	12	20
7	606	15	25
8	591	9	16
9	582	9	16
10	572	10	18
11	562	9	16
12	553	9	16
13	544	13	24
14	531	2	4
15	529		

15 S_x : aantal overlevenden.

16 $dx(x+1)$: het aantal overlijdens tussen twee leeftijden. Deze kolom wordt verkregen door $qx(x+1)$ te relateren aan het aantal overlevenden voor de diverse leeftijden.

17 $qx(x+1)$: het sterfterisico op een bepaalde leeftijd.

Tabel 27 : Sterftequotiënten te Wevelgem en elders 1754-1796

	Wevelgem	Anzegem ¹⁸	Avelgem ¹⁹	Kaster ²⁰	Z.- Vlaanderen ²¹
		1775-1797	1775-1796	1730-1796	1731-1800
q0 ²²	224‰	198‰	226‰	178‰	207‰
4q1 ²³	186‰	161‰	257‰	166‰	136‰
5q5 ²⁴	95‰	119‰	144‰	67‰	67‰
5q10 ²⁵	75‰	66‰	185‰	48‰	36‰
15q0 ²⁶	471‰	446‰	599‰		

De zuigelingensterfte (q0) houdt nauw verband met voedingsgewoonten, meer bepaald met het al of niet geven van borstvoeding. Al naargelang de doodsoorzaak kan een opsplitsing gemaakt worden in endogene en exogene sterfte. Door toepassing van de methode Bourgeois-Pichat²⁷ blijkt dat de endogene sterfte in Wevelgem 83.5 ‰ bedroeg; 37.28 % van de zuigelingensterfte zou aldus een gevolg

18 L. Wante, *Historisch-demografisch onderzoek van Anzegem 1667-1797*, in : M. Cloet en Chr. Vandenbroeke (ed.), *Tien bijdragen tot de lokale en regionale demografie in Vlaanderen*, Brussel, 1989, 133.

19 L. Vandermaelen, *Historisch-demografisch onderzoek van Avelgem 1628-1796*, in: ID., op.cit., 75.

20 G. Lasuy, *Historisch-demografische studie van Kaster 1659-1796*, in: ID., op.cit., 45.

21 ID., art.cit., 45 (cijfers van Vandenbroeke).

22 $q_0 = 1 - q_0 = 1 - \frac{L_0 + 1}{L_0}$

23 $4q_1 = 1 - \frac{L_1 + 4}{L_1}$

24 $5q_5 = 1 - \frac{L_5 + 5}{L_5}$

25 $5q_{10} = 1 - \frac{L_{10} + 5}{L_{10}}$

26 $15q_0 = 1 - \frac{L_0 + 15}{L_0}$

R. Pressat, *L'analyse démographique. Concepts, méthodes, résultats*, Parijs, 1973, 24.

$aqx = 1 - \frac{Lx+a}{Lx}$ is de formule voor de berekening van sterftequotiënten. (5q10 is de kans op overlijden van een tienjarige vóór hij de leeftijd van 15 bereikt).

27 J. Bourgeois-Pichat, *La mesure de la mortalité infantile*, in : *Population*, VI (1951), 223-248 ; 459-480.

geweest zijn endogene factoren (erfelijke belasting, bevallingsstoornissen of aangeboren afwijkingen).

De volwassenensterfte hebben we onderzocht aan de hand van een interpolatie van de type-tafels van Ledermann²⁸. Daarbij wordt meteen duidelijk dat de sterfte onder vrouwen beduidend hoger ligt vanaf 1 jaar tot en met de leeftijdsklasse 30-34 jaar. Ondanks de hogere sterfterisico's voor vrouwen tussen 1 en 35 jaar, ligt de levensverwachting voor vrouwen toch meestal een klein beetje hoger dan deze voor mannen.

Tabel 28 : Sterftequotienten als 15q0 = 471 ‰

	MV	M	V
0 - 1	242,99	255,44	230,22
1 - 4	219,02	118,03	222,73
(0 - 4)	414,02	422,10	406,24
5 - 9	50,79	49,88	53,74
10 - 14	29,61	26,70	33,03
15 - 19	41,64	35,11	45,66
20 - 24	56,77	55,76	58,08
25 - 29	59,93	59,58	62,09
30 - 34	63,66	61,91	65,34
35 - 39	69,05	69,57	68,28
40 - 44	75,68	80,86	70,40
45 - 49	84,31	94,39	73,96
50 - 54	103,37	116,20	90,42
55 - 59	134,09	148,15	120,29
60 - 64	183,36	197,79	169,82
65 - 69	254,90	270,66	241,53
70 - 74	365,15	375,67	346,62
75 - 79	484,80	498,00	465,19
80 - 84	610,46	629,24	599,17
85 - 89	763,89	777,00	756,01

28 S. Ledermann, *Nouvelles tables-types de mortalité*, Parijs, 1969.

Tabel 29 : Overlevenden en levensverwachting²⁹

	MV		M		V	
	Sx	ex ³⁰	Sx	ex	Sx	ex
0	1000	31,34	1000	34,42	1000	31,84
1	757	40,24	745	45,03	770	40,20
5	591	46,96	657	46,79	598	47,16
10	561	44,35	624	44,12	566	44,71
15	544	40,65	607	40,27	547	41,15
20	521	37,32	586	36,64	522	38,02
25	492	34,42	553	33,67	492	25,20
30	462	31,46	520	30,66	461	32,36
35	433	28,44	488	27,52	431	29,44
40	403	25,36	454	24,40	402	26,41
45	372	22,24	417	21,33	374	23,21
50	341	19,05	378	18,28	346	19,86
55	306	15,95	334	15,36	315	16,58
60	265	13,04	285	12,59	277	13,50
65	216	10,40	228	10,08	230	10,75
70	161	8,10	166	7,9	174	8,38
75	102	6,32	104	6,15	114	6,51
80	53	4,91	52	4,77	61	4,99
85	21	3,68	19	3,62	24	3,72
90	5		4		6	

Een speciaal aandeel van de sterfte onder volwassen vrouwen werd ingenomen door de kraambedsterfte. Voor Wevelgem werden daarvoor opvallend hoge waarden genoteerd. Gemiddeld stierven 14.66

29 Zie grafieken 30 en 31.

30 C. Vandenbroecke, Historische demografie, Gent, [z.j.], 122; naar J. De Ridder, Moerzeke 1710-1796. Een historisch-demografische analyse van een plattelandsparochie in Oost-Vlaanderen, Leuven, 1986, 121.
formules voor de levensverwachtingen:

$$e_0 = 0,5 + \frac{2,5S_1 + 4,5S_5 + 5(S_{10} + S_{15} + S_{20} \dots)}{S_0}$$

$$e_1 = 2 + \frac{4,5S_5 + 5(S_{10} + S_{15} + S_{20} \dots)}{S_1}$$

$$e_x = 2,5 + \frac{5(S_x + 5 + S_x + 10 + S_x + 15 \dots)}{S_x}$$

tot 20.26 % van alle vruchtbare vrouwen in het kraambed, wat neerkomt op een sterfterisico van 3.13 tot 4.32 % per bevalling. Dit ongevoen hoge cijfer stelt ons voor problemen en doet vragen rijzen in verband met het bronnenmateriaal. De sterftekans bedroeg normaliter slechts 1.5 % per geboorte en 6 à 7 % per gehuwde vrouw³¹. Ruim 20 % van de kraambedsterfte zou het gevolg geweest zijn van omstandigheden die in een nauw verband stonden met de feitelijke bevaling.³²

Tabel 30 : Kraambedsterfte te Wevelgem, 1754 – 1796

	0 - 1 m	1 - 2 m	2 - 3 m	3 - 4 m	4 - 5 m	5 - 6 m	6 - 7 m	7 - 8 m
aantal	28	4	2	4	3	1	4	1
%	59,57	8,51	4,26	8,51	6,38	2,13	8,51	2,13

Tabel 31 : Verloop van de kraambedsterfte te Wevelgem 1754-1796

	Sterfterisico per vruchtbare vrouw			Sterfterisico per bevalling		
	minimum	middenwaarde	maximum	minimum	middenwaarde	maximum
aantal	34	41	47	34	41	47
%	14,66	17,67	20,26	3,13	3,77	4,32

Tabel 32 : Interval tussen bevalling en overlijden van de moeder

		0 - 1 dag	2 - 6 dagen	7 - 13 dagen	14 d - 1 m	1 - 4 m
Wevelgem	aantal	8	10	8	2	10
	%	21,05	26,32	21,05	5,26	26,32
Vlaanderen ³³	%	20,7	15,1	24,5	15,1	24,5

31 C. Vandenbroeke, *Zuigelingensterfte, bevallingsstoornissen en kraambedsterfte (17e-19e eeuw)*, in : Bijdragen tot de geschiedenis, LX (1977), 151-152.

32 R. Castelain, *Kinderen en hun opvoeding in de Kasselrij Oudenaarde tijdens het Ancien Régime (1500-1800)*, Oudenaarde, 1979, 25-26.

Bij een kort interval (maximum een dag) tussen de bevalling en het overlijden van de moeder zou het overlijden het gevolg zijn van omstandigheden die in onmiddellijk verband staan met de bevalling. Bij een langer interval moet de oorzaak eerder gezocht worden in kraambedkoorts, infecties, ontoereikende hygiëne of het onvolledig en minder zorgvuldig verwijderen van de placenta.

Productieve gezinnen

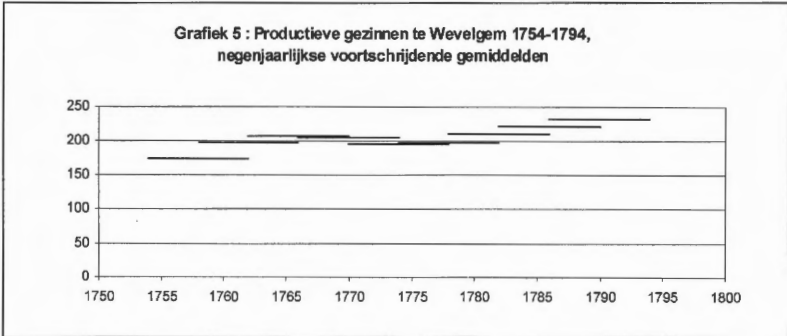
De hier gebruikte methode bestaat erin alle productieve gezinnen op te sporen via de gezinsfiches. Daarvoor hebben we alle gezinsfiches in aanmerking genomen waarop kinderen of een overlijdensdatum van één van beide huwelijkspartners vermeld worden (zowel gezinnen die we konden reconstrueren via het huwelijk als via de geboorten van de kinderen). Alle beschikbare gegevens werden op een tijdslijn uitgezet, waarna jaar per jaar alle gegevens gesommeerd werden. Op die manier bleek het mogelijk een -naar onze mening- relatief nauwkeurige trend te geven van het aantal gezinnen te Wevelgem. Ook hier is een volledig nauwkeurig beeld niet mogelijk en dienen we ons te beperken tot het aangeven van een trend. Bij de uittekening van de jaarlijkse gegevens, dient opgemerkt te worden dat de begin- en de eindperiode (5 à 10 jaar) buiten beschouwing moeten worden gelaten; voor deze jaren beschikken we namelijk niet over voldoende gegevens.

Wanneer we de negenjaarlijkse voortschrijdende gemiddelden bekijken, zien we als algemene evolutie een gestage toename van het aantal gezinnen. De periode 1774-1782 wordt evenwel gekenmerkt door een lichte terugval van het aantal gezinnen, die echter onmiddellijk weer hersteld wordt. De trendlijn brengt deze algemene tendens nog duidelijker in beeld (ook hier dient men de begin- en eindperiode buiten beschouwing te laten); vanaf 1775 zet zich duidelijk een toename van het aantal gezinnen in.

De waarden voor het aantal productieve gezinnen werden samen met de gegevens omtrent de bevolkingsaantallen op een logaritmische schaal uitgezet. Op deze manier werd het mogelijk het relatieve verloop van deze uiteenlopende cijferreeksen te vergelijken. Deze methode liet ons toe de toename van het aantal productieve gezinnen en de bevolkingstoename met elkaar te confronteren. Eén blik op deze grafische voorstelling was voldoende om een sterke gelijkenis in groeiritme tussen beide reeksen vast te stellen. We menen dan ook te kunnen stellen dat de toename van het aantal productieve gezinnen duidelijk de motor achter de bevolkingstoename is.

33 C. Vandenbroecke, *art.cit.*, 157.

De evolutie van het aantal productieve gezinnen, opgespoord via de gezinsfiches, toont duidelijk aan dat Wevelgem een geleidelijke groei doormaakte. Waar eerder al werd gesteld dat er een gestage bevolkingsaan groei opgemerkt kon worden, zien we ook het aantal productieve gezinnen toenemen.

Slot

We zijn ons bewust van de beperkingen van deze bijdrage. We bleven niet stilstaan bij de bestaansmogelijkheden en de levensomstandigheden die aan de basis lagen van de demografische ontwikkeling. Evenmin hebben we aandacht besteed aan de belevingswereld van het modale gezin, vader, moeder en de kinderen. Dit alles zou ons veel te ver voeren en de toegemeten ruimte voor een artikel fel overschreden hebben. We dachten er beter aan te doen alle basisinformatie van onze verhandeling, geconcentreerd op de demografie van Wevelgem, op te nemen en voor een ruimer publiek ter beschikking te stellen. We hopen aldus een bouwsteen aangebracht te hebben voor een latere geschiedenis van Wevelgem en voor een bijgewerkte synthese van de demografische geschiedenis van Vlaanderen.